

tura e Quadrangulatura, que resta inèdit a la *Staatsbibliothek* de Munic, i en el qual llegeix M. Colom «--- encercar volem --- *triangulatura* de cercle ---».

Trigèsim 'trentè', pres del ll. *trigesimus*, deriv. de *triginta* 'trenta'; *trigesimal*.

Trident 'forca de tres dents', pres del ll. *tridens*, -tis, id., pres tradicionalment com emblema del déu del Mar [1500]; «ajudant-lo Neptú, ab la *trident* verga percutí la terra», FcAlegre (*Transf.* 6, *DAG.*); «arranca un d'ells, sacríleg, lo *trident* a Neptú». Com que era pròpiament una parella adjectiva, *tridens furca*, TRIDENTEM era femení i així en romànic fou reemplaçat en part per *TRIDENTIA, i ha passat als dialectes neollatins com a nom de la forca d'ús agrícola, que en la forma més antiga té tres puntes o pollegons, encara que amb el temps se n'han fet de més (forques de 4, 5, 6 pues), però sempre distingint-ho de *forca*, la de dos pollegons. De la base *TRIDENTIA ha sortit el cat. *triença* («forca de tres pues» *DAG.*; «*triença* territ. forca de tres o quatre pues» Lab. 1840; «forca de tres pollegons usada per a remenar l'herba i els fems» Tort., Xerta, Beseit: Amades, *BDC* XIX, 215). Del mateix origen: lomb. *trianza*, tessinès *tardents*, engad. *triaunza*, etim. ja trobada (sense conèixer el mot cat.) per M-Lübke (*Rom. Gramm.* II, 450), i en les *Postille* de Salvioni i el *REW* (8896.2), mentre que amb el mateix ofici ha persistit TRIDENTEM en altres parlars romànics (ast. *trentes*, piem. *trent*, fr. dial. *triã*, *treyç*, *REW*, 8898.1).

En lloc de *triença*, a l'Urgell i altres comarques, el mot fou innovat com *triança*: el sufix *-ança* és més abundant que *-ença*, i potser també hi ajudaria la influència de *triar* (la forca es pot usar per separar la palla del gra etc.): *AlcM* troba aquesta forma a Solsona, Lleida, Gandesa i tres poblacions d'Urgell i Segrià, detallant el nombre de pues, que també pot ser de quatre i fins de més; seguint el seu abusiú sistema, tan sovint denunciava, de supeditar els articles a una etimologia preconcebuda, encapçalant-los amb el suposat significat etimològic, aquí postposa aquest significat, comprovat per tantes fonts i en tants llocs, a un pretès significat etimològic, «triadures», formulat vagament en un sol mot i sense documentació (sens dubte mera suposició), posant aquest com a acc. § 1 i l'altre a la cua de l'article. JBXuriguera, bon coneixedor del parlar del Segrià i Urgell (Menargues etc.), em comunicava el 1970 que ell no coneix altra cosa que «*triança* f.: forca de tres pues, utilitzada per aixecar la palla al batre» i *triançar* tr. «treballar amb la forca triança».

Triple [Belv.], pres del ll. *tripplus*, -a, -um, id., format amb l'arrel de *plicare* 'plegar', rarament en català *triplex*. *Triplícar* [Llull], deformat en *treplícat* en els Masdovelles; *tríplica*; *tríplicació* [Lacav.]. *Triplícadura* [diccionari de Belvitges]. *Triplícitat* [Llull, *Rims* I, 56; diccionari de Labèrnia]. *Tripletta*. *Triplita* (pels tres elements que s'hi combinen amb el ferro). I el cpt. *triplopia*, amb la terminació de *miopia*, *nictalopia* etc. *Tricotomia*, del grec *τρίτῃα* 'tres vegades' amb *τέμνω* 'jo tallo'; *tricotòm*, *tricotòmic*. *Epítrit*.

¹ Per a una forma contaminada *tripeccia* documentada en ll. imperial i la seva explicació, veg. *DECH* IV, 534a38ss. — ² En una antiga inscripció de Florència, *CIL* XI, 1711, lectura dubtosa entre TRINTA i TRENTA, TRINTA en un d'Itàlia p. p. Marangoni; TRIENTA en una de Besançon, i una altra del *CIL* XII, 5399; *trenta* en una llei molt antiga del rei longobard d'It. Liutprand (Ihm, *ALLG* VII, 69), Niedermann entén que el gramàtic narbonense Consentius donaria testimoni d'una accentuació *triginta* (i compara macedo-roms. *yínġits* 'vint' com si fos VĠGINTI), *VRom.* XII, 378; però bé pot ser que Consentius ja entengui la forma contracta TRENTA/TRINTA disfressant-la en forma més llatinitzada. Fóra un error barrejar-hi l'explicació del cast. *treinta* i gal·lport. *trinta*, que parteixen d'una pronúncia medieval *treinta*, ben documentada en versos medievals, i semblen resultar d'un TRĠGINTA metatètic, ja de data molt antiga. Igual que en QUADRAGINTA, i les desenes totes, hi hagué una escissió, ja en llatí tardà o imperial, entre el luso-carpetà i la resta del llatí vulgar, car només en aquest cs produí la contracció en -ANTA. Un de tants punts en què el català ja llavors optà pel standard europeu contra el separatisme austro-hispànic. — ³ *Tretzut* i *entretzenar-se* (només aquest en el *DFA.*), sovint en Narcís Oller, on com en els ja citats, oscillen entre una connotació elogiosa i la vituperadora; car en gran part no hi plany el matís de tenacitat i fermesa: «hi havia temps per a vestir-la com una reina; el pobre home s'escarrassava sermonejant-la, --- tot aquell riu de paraules --- i promeses eren inútils, davant la voluntat d'acer d'aquella noia *tretzuda*; els consells de --- tampoc havien tingut èxit ---», *Febre d'Or* (*O. C.* II, 18.2). «Verdaguer --- acceptarà? No --- jo el tinc per molt *tretzut* ---»; «davant d'una contumàcia tan gran --- vam ajupir-nos ---: de *tretzuts* com ell --- n'haviem ja vistos d'altres que, un cop passada la flamarada --- acabaven per confessar l'errada noblement --- els fets vingueren a donar la raó al *tretzut* ---», Oller, *Mem. Lit.*, any 1899, 295, 306.7. Quant a *entretzenar-se*, on es nota menys aquell matís, morfològicament es basaria en un collectiu *tretzena* (*DFA.*) a penes usat, si bé hi ajudarien analogies com la de *dotze/dotzena/adotzenat*, i *tossut/entossunir-se/tossuneria*: «seguí predicant la unió --- però com l'ex-C. s'entretzenés encara en son parer de dimitir en massa, posant a la vergonya els dos cosins, causants de tot --- calgué encara discutir i disputar i bregar ---», *Febre d'Or* II, 290.8. — ⁴ Per algun extrem arriba fins a domini frprov. Les variants en *-col-* no són totes recents, car ja hi ha *triscolan* en alguna glossa medieval (Séguy, § 539c), però hi ha una visible contaminació o etim. pop. TRANS-COLARE, car en el *transcolano* de la més antiga (Ss. X-XI) ja ho denuncia la interpretació, 'el filtre, per allusió a les fulles de mil forats', però d'altra banda és tant o més antiga la forma «*trascalamus*» Sigerist, *Bull. Du C.* v, 97ss. La base TRES-CALAMOS em sembla ferma, a desgrat dels dub-